

Religijny wieloznaczny temat

Wystawa *MENS-lievend* in Galerie Noord

Joanna Paszkiewicz

Rozmowa z holenderskimi artystami na tematy religijne zazwyczaj nie przebiega spokojnie. Z reguły podkreślają swój dystans wobec Kościoła jako instytucji i dają do zrozumienia, że stawiana przez nich ponad wszystko niezależność artystyczna nie harmonizuje z jakąkolwiek przynależnością instytucjonalną. Przyznać trzeba, że wiek dwudziesty dostarczył jak najlepszych przykładów zniewolenia sztuki w przegajającą w służbę dwóch doktryn – nazistowskiej i komunistycznej. Artystom narzucono zadanie wspierania mitu... Niektóre z tematów nakazywanych przez oba systemy ideologiczne okazały się identyczne, jak np. praca oraz sport. Polityczni zleceniodawcy działali w przekonaniu, że wyobrażenie przez artystę zakończonego pomyślnym rezultatem wysiłku, odegra rolę pobudzającą – skłoni odbiorcę do optymizmu i utrwali go w przekonaniu o „służności drogi, którą wkroczył naród”. Co charakterystyczne oba systemy wyłoniły „złą” sztukę – taką, która nie służy ogólnospołecznym celom; potępione zostały kierunki awangardowe związane ze sztuką nieprzedstawiającą. Tak więc w latach trzydziestych ubiegłego wieku wielu twórców stanęło przed mogącym ich kosztować życie wyborem drogi artystycznej. I tak np. Kazimierz Malewicz, pionier abstrakcjonizmu, w ostatnich latach życia podejmował tematy rodzajowe...

Trudno się więc dziwić, że w świadomości współczesnych artystów zakorzenione jest – historycznie uzasadnione – przeświadczenie o możliwości doktrynalnego zniewolenia. Jednak choć wobec Kościoła jako zleceniodawcy pozostają ostrożni nie odrzucają tematyki religijnej, jej wątków i symboli, tyle tylko, że czują się wolni co do ich wyboru i interpretacji.

Postawę tę próbowałam prześledzić u trzech artystów z Północy Holandii postępujących się zupełnie różnymi środkami artystycznego wyrazu. Flip Drukker wykonuje tzw. assemblage (dzieło sztuki powstaje z przypadkowych, w zaskakujący sposób połączonych ze sobą przedmiotów).

Jest klasykiem assemblage'u, nie prowokuje jak niegdyś Marcel Duchamp czy Kurt Schwitters, lecz uprawia oszczędną w wyrazie poezję wizualną. Twórczego materiału dostarczają mu własne zbiory przedmiotów przypadkowo napotkanych w przestrzeniach publicz-

Flip Drukker - How to - verkuno.nl

nych. Na zorganizowanej przeze mnie wystawie zbiorowej „MENS-lievend” (Galeria Noord, czerwiec 2012), Flip Drukker zaprezentował aż trzy obiekty wykorzystujące postać Chrystusa Ukrzyżowanego. Poproszony o komentarz podkreślił, że choć jest niewierzący, jako artysta wiele czerpie z tradycji Chrześcijaństwa. Powiedział: - Jestem zadowolony z tego, że moja psychika została ukształtowana w tradycji chrześcijańskiej. Dzieje biblijne uważam za

fascynujące, a Chrystus jako postać mityczna, symbol męczeństwa jest dla mnie stałym źródłem inspiracji. To wierze Chrześcijańskiej zawdzięczamy najwyższe osiągnięcia w dziedzinie sztuki i architektury. Podobnej ideowej siły brak mi w sztuce współczesnej... Temat ukrzyżowania Chrystusa wykonany metodą assemblage'u może wydać się zaskakujący. Przy-

Jilt Groenendal

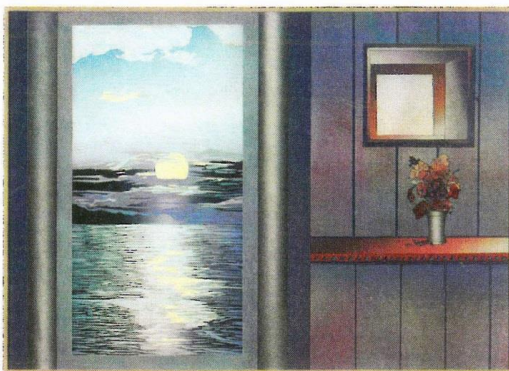
jrzyjmy się więc dla przykładu pracy o tytule „(White) Bombing Christ”. Figurka Ukrzyżowanego, której artysta odjął krzyż, by nadać rozpartym ramionom nowy wyraz, przyczepiona została na brzegu zniszczonej tacy. Przebiegająca przez powierzchnię tacy przypadkowa błyszcząca linia, godzi w małą, zamęczoną za życia postać...

Zupełnie inaczej wykorzystuje symbole religijne mistrzyni drzeworytu Antje Veldstra. Jej spojrzenie jest wszechogarniające, ponadkulturowe. Wychowanie ja-

otrzymała w rodzinie otępienie nie było - co określa - zbyt surowe, a rezultacie wielorakich różnorodnych przemyśleń i wpływów ukształtowała swoje przekonanie o istnieniu dwóch walczących się sił: Dobra Zła. Jej „Bogowie” - to siły natury podporządkowujące sobie istoty żyjące, z którym to przekonaniem wiąże się charakterystyczna dla niej kolorystyka - wieloodcieniowy błękit ojarzony z niebem i wodą oraz pomarańczowa żółć gorejącego

ognia, kuli słońca. Od kilku lat jej wolny wybór w kwestiach religijnych obejmuje zainteresowanie ikoną jako zazwyczaj dziełem sztuki i obiektem religijnego kultu. Do siły wewnętrznych ikon Antje Veldstra dociera z właściwą sobie systematycznością i pasją. Pierwszym etapem było zapoznanie się z ikoną jako ważnym elementem praktyk religijnych podczas podróży po Bułgarii, etap następny, obecny, już kilkuletni, to specjalistyczny kurs malowania ikon. Trzeci, ostatni etap jeszcze się nie rozpoczął. Będzie nim własna wersja ikony wykonanej różnymi technikami graficznymi - ukoronowanie zaplanowanego na lata wysiłku.

Jilt Groenendal wypowiada się jako artysta klasyczną techniką - malarstwem olejnym na płótnie. Kwestie wiary religijnej miały dla niego w pewnym okresie życia znaczenie zasadnicze, ale to sprawy zbyt prywatne, zbyt wewnętrzne by chciał je w jakiegokolwiek rozmowie poruszać. Żywiołem, któremu poświęca wszystkie siły jako artysta jest KOLOR. Niedostępnych wzorów dostarczają mu najwięksi światowi klasycy malarstwa religijnego, przede wszystkim mistrzowie Flamandzcy. Jest to możliwe choć twórczość jego jest nieprzedstawiająca. Dzieła wielkich mistrzów dostarczają mu przeżyć o charakterze misty-

Antje Veldstra
"Blauw interieur met zeegezicht op deurpaneel en wilde bloemen"
Houtdruk, 100 x 140 cm. - gerritvanhouten.nl

cznym, które przetransponuje używając samej materii malarskiej, farby olejnej kładzonej w mistycznym skupieniu na płótno. Ten proces malarski jest procesem twórczym o religijnym zabarwieniu. W interpretacji Jilta Groenendala dzieło malarskie składałoby się z Siłom Wyższym, zaś artysta jest tylko wykonawcą hołdu, którego zadaniem jest koncentrowanie wszystkich sił tak długo, jak będzie to możliwe.

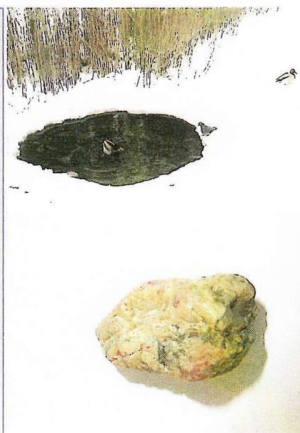
De verhouding tussen religie en kunst is een ingewikkelde materie. Vroeger stond kunst vaak in het teken van godsdienst. Tegenwoordig proberen kunstenaars een zekere afstand tegenover godsdienst te bewaren. Ze willen onafhankelijk zijn en zich niet laten beïnvloeden door dogma's. Ervaringen van de vorige eeuw waar kunst in dienst van het nazisme en communisme stond, zijn nog springlevend. Althans dat voel je onder de Nederlandse kunstenaars. Ze staan niet afwijzend tegenover religieuze thematiek maar bewaren de nodige voorzichtigheid. Joanna Paszkiewicz observeerde op de tentoonstelling "MENS-lievend" in de Groningse Galerie Noord de religieuze motieven van Nederlandse kunstenaars. Flip Drukker en Antje Veldstra zijn duidelijk geïnteresseerd in christelijke, Bijbelse tradities en putten daar veel inspiratie uit. Voor Jilt Groenendal is het gebruik van kleuren het belangrijkste middel van expressie. Hij is van mening dat grote schilderwerken een eerbetoon zijn aan "Hogere Krachten".

Sneeuw

Stil, de wereld is wit
en wat zwart was
is verdwenen
stil, de wereld is wit
alles duidt op een nieuw begin.

Grauw, de kleur van de nacht,
verdwenen.
Alles is wit,
het lijkt wel dag.
Tijd voor nieuwe wonderen.

Elly, 2009

Steen

Kleine steen,
een symbool van erfgoed.
Krom van vorm, vol verborgen littekens,
lichte tint rood met grijs - groene streep.
Kleine steen,
herinneringen aan mijn jeugd,
zingende moeder, bloeiende tuin, thuis
Kleine steen,
geschonken door mijn broer
als afscheidscadeau.
Ik was zo trots en gelukkig
met mijn kleine steen.
Ik stop hem veilig weg,
in mijn broekzak.

T.M., 2003